

ПОЛТАВСЬКА ДЕРЖАВНА АГРАРНА АКАДЕМІЯ
Кафедра підприємництва і права

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри

 Ханлар МАХМУДОВ
«27» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ДЕРЖАВНЕ (КОНСТИТУЦІЙНЕ) ПРАВО
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Освітньо-професійна програма	Правознавство
спеціальність	081 Право
галузь знань	08 Право
освітній ступінь	Бакалавр

Навчально-науковий інститут економіки, управління, права та інформаційних технологій

Полтава
2021-2022 н. р.

Робоча програма «Державне (конституційне) право зарубіжних країн» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною (науковою) програмою Правознавство спеціальності 081 Право.

Мова викладання – державна.

Розробник: Козаченко Ю., к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права

Робоча навчальна програма затверджена на засіданні кафедри підприємництва і права

Протокол від 27 серпня 2020 року № 1.

Схвалено науково-методичною радою спеціальності «Право»

Протокол від 28 серпня 2020 року № 1

Голова (О. Кальян)

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання
Загальна кількість годин -	105
Кількість кредитів –	3,5
Місце в індивідуальному навчальному плані студента	обов'язкова
Рік навчання (курс)	2-й
Семестр	3-й
Лекції (годин)	20
Практичні (семінарські) (годин)	16
Лабораторні (годин)	-
Навчальна практика	-
Самостійна робота (годин)	69
Вид підсумкового контролю	екзамен

2. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Перелік навчальних дисциплін, які передують вивченню навчальної дисципліни відповідно до структурно-логічної схеми освітньо-професійної програми: «Теорія держави і права», «Історія держави і права зарубіжних країн», «Історія держави і права України», «Конституційне право України».

3. Заплановані результати навчання

Мета навчальної дисципліни: формування знань про базові інститути державного (конституційного) права зарубіжних країн і основних умінь по практичному застосуванню державного (конституційного) законодавства зарубіжних країн.

Завдання навчальної дисципліни: формування у майбутніх фахівців: знань про: стан основних проблем науки конституційного права в зарубіжних країнах; поняття, предмет, метод і джерела державного (конституційного) права зарубіжних країн; історію світового розвитку конституцій, види конституцій, порядок прийняття, внесення змін та доповнень до конституцій в зарубіжних країнах; особливості конституційно-правового регулювання соціально-економічних, духовно-культурних і політичних відносин; форми держави у зарубіжних країнах; конституційні моделі регламентації статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах; конституційно-правовий статус законодавчої, виконавчої і судової влади в зарубіжних країнах; особливості місцевого управління та самоврядування в зарубіжних країнах; вмінь: здійснювати аналіз конституцій зарубіжних країн; правильно роз'яснювати зміст положень джерел державного (конституційного) права зарубіжних країн; застосовувати навички проведення порівняльно-правового аналізу норм конституційного законодавства.

Компетентності:

загальні:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 6. Навички використання інформаційних комунікаційних технологій.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

фахові:

ФК 3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

ФК 5. Здатність застосовувати знання засад і змісту інститутів міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.

ФК 12. Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

Програмовані результати навчання:

ПРН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

ПРН 8. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми.

ПРН 13. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту.

ПРН 20. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

4. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет, джерела і система державного (конституційного) права зарубіжних країн

Поняття галузі конституційного права. Поняття конституційного права зарубіжних країн. Відмінності в термінах "конституційне право" і "державне право". Предмет і метод галузі конституційного права зарубіжних країн.

Система конституційного права зарубіжних країн. Характеристика загальних принципів конституційного права, їх класифікація. Конституційно-правові інститути. Конституційно-правові норми, їх відмінності від норм інших галузей права. Суб'єкти конституційного права зарубіжних країн, їх характеристика і класифікація.

Джерела конституційного права зарубіжних країн, їх класифікація. Закони. Нормативно-правові акти виконавчої влади. Регламенти парламентів. Рішення органів місцевого самоврядування. Судові прецеденти. Міжнародні договори. Внутрішньодержавні договори. Правові звичаї.

Наука конституційного права зарубіжних країн. Конституційне право зарубіжних країн як навчальна дисципліна.

Тема 2. Конституції зарубіжних країн

Поняття конституціоналізму. Поняття, суть, функції конституції. Юридична і фактична конституція. Конституція в матеріальному і формальному значенні. Юридичні властивості конституцій. Класифікація конституцій.

Способи прийняття конституцій: установчими зборами, на референдумі, парламентом, в результаті договору, октроювання. Гнучкі, жорсткі і змішані конституції. Еволюція змісту конституцій. Порядок внесення змін і доповнень до конституцій.

Поняття та суть інституту конституційного контролю (нагляду). Об'єкти конституційного контролю. Види конституційного контролю. Моделі конституційного контролю в зарубіжних державах. Органи конституційного контролю, їх повноваження.

Тема 3. Конституційно-правовий статус особи у зарубіжних країнах

Становлення конституційних прав і свобод в зарубіжних країнах. Конституційні права і свободи людини і громадянина в зарубіжних країнах. Конституційні моделі регламентації статусу людини і громадянина в зарубіжних країнах. Еволюція та класифікація прав, свобод і обов'язків громадян.

Поняття громадянства. Способи набуття і припинення громадянства. Конституційно-правове регулювання питань подвійного громадянства (біпатризм). Апатризм. Конституційно-правові засоби забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Роль омбудсманів у захисті прав людини.

Тема 4. Форми держави у зарубіжних країнах

Форма правління. Поняття форми правління. Монархія. Характеристика абсолютної, дуалістичної і парламентської монархій. Республіка. Характеристика президентських, парламентських, змішаних республік.

Форма державного устрою. Унітарна форма державного устрою. Автономії в зарубіжних країнах. Федерація як форма державного устрою. Способи створення федерацій. Симетричні і асиметричні федерації, їх характеристика. Правовий статус суб'єкта федерації. Конфедерація як форма державного устрою.

Поняття політичного режиму, його елементи. Класифікація політичних режимів. Особливості демократичного, тоталітарного, авторитарного режимів.

Тема 5. Парламент, глава держави і уряд у зарубіжних країнах

Поняття парламенту Парламент і парламентаризм. Походження інституту парламенту. Структура, склад і організація парламентів. Класифікація парламентів зарубіжних країн. Однопалатні і двопалатні парламенти. Способи формування верхніх і нижніх палат парламентів. Організація роботи парламентів: сесії, пленарні засідання. Внутрішня структура палат парламентів. Компетенція парламентів зарубіжних країн.

Поняття глави держави, особливості його конституційного статусу. Юридичні форми глави держави. Особливості правового статусу монарха. Особливості конституційного статусу президента залежно від форми правління. Характеристика основних способів обрання президента. Компетенція глави держави.

Поняття уряду. Парламентська і позапарламентська моделі формування уряду. Структура урядів. Місце уряду в системі органів влади держави. Компетенція урядів.

Тема 6. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки

Загальна характеристика Конституції США. Основні Конституційні принципи. Порядок внесення поправок до Конституції, інститут конституційного контролю. Американський Білль про права. Конституційно-правовий статус особи.

Вищі федеральні державні органи. Структура Конгресу і порядок формування Палати представників та Сенату. Компетенція Конгресу. Законодавчий процес в палатах.

Президент США, його місце в конституційному механізмі. Порядок обрання президента. Компетенція президента, його правові акти. Система органів виконавчої влади.

Судова влада: поняття, конституційні основи її організації. Федеральні суди, спеціальні федеральні суди. Верховний суд США. Американський федералізм, його конституційні основи.

Тема 7. Основи державного (конституційного) права Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії

Загальна характеристика неписаної Британської конституції: основні риси і особливості. Джерела конституції Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії. Конституційний статус особи.

Вищі державні органи. Парламент, його структура. Порядок формування Палати громад. Палата лордів. Порядок формування Палати лордів.

Монарх як глава держави. Порядок престолонаслідування. Виконавча влада. Уряд і кабінет.

Особливості судової системи Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії.

Форма державного устрою Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії. Автономія Шотландії, Уельсу і Північної Ірландії. Місцеве самоврядування в Об'єднаному королівстві Великої Британії і Північної Ірландії.

Тема 8. Основи державного (конституційного) права Французької Республіки

Загальна характеристика Конституції Франції: характерні риси й особливості. Конституційна рада, її склад і порядок формування. Форми конституційного контролю. Конституційний статус особи.

Вищі державні органи. Президент Республіки. Порядок обрання президента. Його компетенція.

Уряд. Його склад і порядок формування. Рада міністрів та уряд. Особливості виконавчої влади у Франції.

Парламент. Структура парламенту. Порядок формування Національних зборів і Сенату. Внутрішня організація палат (керівні органи, комісії палат, партійні фракції). Законодавчий процес у палатах. Компетенція парламенту.

Конституційні засади судової влади Французької республіки.

Адміністративно-територіальний поділ країни. Системи місцевих органів управління й самоуправління в регіонах, департаментах, округах, кантонах, комунах.

Тема 9. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччина і Італійської Республіки

Загальна характеристика основного закону ФРН. Конституційний статус особи.

Вищі федеральні державні органи. Бундестаг і Бундесрат. Порядок формування бундестагу. Внутрішня організація бундестагу (керівні органи, комітети, партійні фракції). Законодавчий процес у бундестазі. Особливості формування й повноваження бундесрату. Федеральний президент, порядок його обрання. Повноваження президента. Федеральний уряд, його склад. Порядок формування уряду. Повноваження уряду.

Німецький федералізм. Правове становище земель. Розмежування компетенції між федерацією та землями. Адміністративно-територіальний поділ країни. Системи місцевого управління в містах, округах, повітах та общинах.

Конституція Італійської Республіки 1947 р. Взаємовідносини Італійської держави і Ватикану. Конституційно-правовий статус людини та громадянина в Італійській республіці.

Конституційні засади організації системи вищих органів державної влади Італії. Парламент Республіки та його структура. Палата депутатів і Сенат: порядок формування, функції, повноваження. Президент Республіки: порядок обрання, функції, повноваження. Конституційно-правовий статус уряду Італії. Порядок формування та склад Ради міністрів. Політико-територіальний устрій Італії.

Тема 10. Основи державного (конституційного) права Російської Федерації і Республіки Білорусь

Конституція Російської Федерації 1993 р. Конституційно-правовий статус особи. Конституційно-правовий статус Президента РФ. Федеральні Збори Російської Федерації: структура, чисельність, порядок утворення. Уряд Російської Федерації: склад, порядок формування та компетенція. Конституційний Суд Російської Федерації: склад, компетенція. Федеральний устрій Російської Федерації.

Конституція Республіки Білорусь 1994 р. Конституційно-правовий статус особи. Конституційні засади організації системи вищих органів державної влади Республіки Білорусь. Президент. Національні збори. Рада Міністрів. Конституційний Суд.

Тема 11. Основи державного (конституційного) права Японії

Загальна характеристика конституції Японії. Конституційно-правовий статус людини та громадянина.

Вищі державні органи. Імператор Японії. Порядок престолонаслідування в Японії. Конституційний статус імператора і його функції. Парламент: структура та порядок формування Палати представників і Палати радників. Функції та повноваження парламенту. Кабінет міністрів. Порядок формування кабінету, його структура та функції. Верховний суд Японії, порядок його формування. Особливості здійснення конституційного контролю в Японії.

Адміністративно-територіальний поділ Японії.

Тема 12. Основи державного (конституційного) права Китайської Народної Республіки

Загальна характеристика та історичний розвиток Конституції КНР. Конституційно-правовий статус людини та громадянина.

Вищі державні органи. Всекитайські збори народних представників. Постійний комітет Всекитайських зборів народних представників. Виконавча влада в КНР. Конституційно-правовий статус глави КНР. Верховний народний суд. Адміністративно-територіальний поділ

країни. Конституційно-правовий статус спеціальних адміністративних районів Гонконг, Макао та Тайвань.

5. Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		л	п	н/п	с.р.
<i>I</i>	2	3	4	5	6
Тема 1. Предмет, джерела і система державного (конституційного) права зарубіжних країн	7	2	-	-	5
Тема 2. Конституції зарубіжних країн	9	2	2	-	5
Тема 3. Конституційно-правовий статус особи у зарубіжних країнах	9	2	2	-	5
Тема 4. Форми держави у зарубіжних країнах	10	2	2	-	6
Тема 5. Парламент, глава держави і уряд у зарубіжних країнах	10	2	2	-	6
Тема 6. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки	8	2	-	-	6
Тема 7. Основи державного (конституційного) права Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії	10	2	2	-	6
Тема 8. Основи державного (конституційного) права Французької Республіки	8	-	2	-	6
Тема 9. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччина і Італійської Республіки	8	2	-	-	6
Тема 10. Основи державного (конституційного) права Російської Федерації і Республіки Білорусь	8	-	2	-	6
Тема 11. Основи державного (конституційного) права Японії	10	2	2	-	6
Тема 12. Основи державного (конституційного) права Китайської Народної Республіки	8	2	-	-	6
Усього годин	105	20	16	-	69
ЕКЗАМЕН	27	-	-	-	27

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Конституції зарубіжних країн	2
2.	Конституційно-правовий статус особи у зарубіжних країнах	2
3.	Форми держави у зарубіжних країнах	2
4.	Парламент, глава держави і уряд у зарубіжних країнах	2
5.	Основи державного (конституційного) права Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії	2
6.	Основи державного (конституційного) права Французької Республіки	2
7.	Основи державного (конституційного) права Російської Федерації і Республіки Білорусь	2
8.	Основи державного (конституційного) права Японії	2
	Разом	16

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, джерела і система державного (конституційного) права зарубіжних країн	5
2.	Конституції зарубіжних країн	5
3.	Конституційно-правовий статус особи у зарубіжних країнах	5
4.	Форми держави у зарубіжних країнах	6
5.	Парламент, глава держави і уряд у зарубіжних країнах	6
6.	Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки	6
7.	Основи державного (конституційного) права Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії	6
8.	Основи державного (конституційного) права Французької Республіки	6
9.	Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччина і Італійської Республіки	6
10.	Основи державного (конституційного) права Російської Федерації і Республіки Білорусь	6
11.	Основи державного (конституційного) права Японії	6
12.	Основи державного (конституційного) права Китайської Народної Республіки	6
	Разом	69

8. Оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Методи навчання	Форми оцінювання
ПРН 3 ПРН 8 ПРН 13 ПРН 20	- за джерелом знань: словесні методи (лекція); - практичні методи (практичні роботи); - за логікою (індуктивний, дедуктивний, аналітичний, синтетичний, порівняння, узагальнення, систематизація); - за ступенем керівництва (методи самостійної роботи вдома, робота під керівництвом викладача); - інноваційні (дискусії).	Ведення конспекту лекцій, виконання вправ на практичних заняттях, виконання завдань самостійної роботи, написання реферату, складання екзамену

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання.

Критерії успішного опанування програмних результатів навчання

Програмні результати навчання	Відсоток у підсумковій оцінці з навчальної дисципліни, %	Максимальна кількість балів	Мінімальний пороговий рівень оцінок, балів
ПРН 3	25	25	15
ПРН 8	25	25	15
ПРН 13	25	25	15
ПРН 20	25	25	15
Разом	100	100	60

Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль оволодіння компетентностями та підсумкова оцінка рівня досягнення програмних результатів навчання.

Форми оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Форма оцінювання									
	Ведення конспекту лекцій		Виконання вправ на практичних заняттях		Виконання завдань самостійної роботи		Написання реферату		Екзамен	
	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів	Мінімальна кількість балів	Максимальна кількість балів
ПРН 3	1,2	2	6	10	3,6	6	1,2	2	3	5
ПРН 8	1,8	3	6	10	3,6	6	0,6	1	3	5
ПРН 13	1,8	3	6	10	3,6	6	0,6	1	3	5
ПРН 20	1,2	2	6	10	3,6	6	1,2	2	3	5

Форми, шкала та критерії оцінювання результатів навчання при проведенні поточного контролю успішності здобувачів вищої освіти:

1. Ведення конспекту лекцій: 0-10 балів.

Шкала та критерії та оцінювання

Результат	Критерій оцінювання	Характеристика критерію	Шкала оцінювання, бали
ПРН 3 ПРН 8 ПРН 13 ПРН 20	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	на високому рівні	9-10
		на середньому рівні	7,4-8,9
		на достатньому рівні	6-7,3
		на низькому рівні	0-5,9

2. Виконання вправ на практичних заняттях: 0-6 балів.

Шкала та критерії та оцінювання

Результат	Критерій оцінювання	Характеристика критерію	Шкала оцінювання, бали
ПРН 3 ПРН 8 ПРН 13	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням	на високому рівні	5,4-6
		на середньому рівні	4,4-5,3
		на достатньому рівні	3,6-4,3

ПРН 20	професійного та суспільного контексту. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	на низькому рівні	0-3,5
--------	---	-------------------	-------

3. Виконання завдань самостійної роботи: 0-2 бал.

Шкала та критерії та оцінювання

Результат	Критерій оцінювання	Характеристика критерію	Шкала оцінювання, бали
ПРН 3 ПРН 8 ПРН 13 ПРН 20	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	на високому рівні	1,8-2
		на середньому рівні	1,5-1,7
		на достатньому рівні	1,2-1,4
		на низькому рівні	0-1,1

4. Написання реферату: 0-6 балів.

Шкала та критерії та оцінювання

Результат	Критерій оцінювання	Характеристика критерію	Шкала оцінювання, бали
ПРН 3 ПРН 8 ПРН 13 ПРН 20	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	на високому рівні	5,4-6
		на середньому рівні	4,4-5,3
		на достатньому рівні	3,6-4,3
		на низькому рівні	0-3,5

5. Форма проведення семестрового контролю згідно з робочим та навчальним планом – екзамен.

Шкала та критерії та оцінювання екзамену

Результат	Критерій оцінювання	Характеристика критерію	Шкала оцінювання, бали
ПРН 3 ПРН 8 ПРН 13 ПРН 20	Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел. Використовувати різноманітні інформаційні джерела для засвоєння складних питань з певної теми. Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.	на високому рівні	18-20
		на середньому рівні	15-17
		на достатньому рівні	12-14
		на низькому рівні	0-11

9. Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Види навчальної роботи студентів				Разом по темі
	Ведення конспекту лекцій	Виконання вправ на практичних заняттях	Виконання завдань самостійної роботи	Написання реферату	

Тема 1. Предмет, джерела і система державного (конституційного) права зарубіжних країн	-	-	2	-	2
Тема 2. Конституції зарубіжних країн	-	5	2	-	7
Тема 3. Конституційно-правовий статус особи у зарубіжних країнах	-	5	2	-	7
Тема 4. Форми держави у зарубіжних країнах	-	5	2	-	7
Тема 5. Парламент, глава держави і уряд у зарубіжних країнах	-	5	2	-	7
Тема 6. Основи державного (конституційного) права Сполучених Штатів Америки	-	-	2	-	2
Тема 7. Основи державного (конституційного) права Об'єднаного Королівства Великої Британії і Північної Ірландії	-	5	2	-	7
Тема 8. Основи державного (конституційного) права Французької Республіки	-	5	2	-	7
Тема 9. Основи державного (конституційного) права Федеративної Республіки Німеччина і Італійської Республіки	-	-	2	-	2
Тема 10. Основи державного (конституційного) права Російської Федерації і Республіки Білорусь	-	5	2	-	7
Тема 11. Основи державного (конституційного) права Японії	-	5	2	-	7
Тема 12. Основи державного (конституційного) права Китайської Народної Республіки	-	-	2	-	2
Ведення конспекту лекцій	10	-	-	-	10
Написання реферату	-	-	-	6	6
ЕКЗАМЕН	-	-	-	-	20
Разом	10	40	24	6	100

10. Рекомендовані джерела інформації

Основна література:

1. Державне (конституційне) право зарубіжних країн: посіб. для підготов. до іспитів / К. О. Закоморна. Х. : Право, 2013. 224 с.
2. Державне право зарубіжних країн (у схемах) / Б. В. Калиновський, О. Я. Лапка, Н. Я. Лапка, Т. О. Пікуля, Л. А. Івершенко, Л. М. Козодой, К. В. Тарасенко; За заг. ред. О. Я. Лапки. К.: КНТ, 2012. 528 с.
3. Конституційне право зарубіжних країн. Академічний курс: підручник / В.М.Шаповал. 4-те вид., стереотипне. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 464 с.
5. Конституційне право зарубіжних країн: Навч. посібник / М.С. Горшеньова, К.О. Закоморна, В.О. Ріяка та ін.; За заг.ред. В.О. Ріяки. 2-е вид., допов. і перероб. К.: Юрінком Інтер, 2007. 544 с.
6. Конституції зарубіжних країн: навч. посіб./ авт.-упоряд. В.О. Серьогін, Ю.М. Коломієць, О.В. Марцеляк; за заг. ред. В.О. Серьогіна. Х.: ФІНН, 2009. 664с.

7. Савчишин М.В. Порівняльне конституційне право: навчальний посібник. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 328 с.

Допоміжна література:

1. Афанасьєва О. В. Конституционное право зарубежных стран / Афанасьєва О. В., Колесников Е. В., Комкова Г. Н. М. : Юрайт, 2010. 404 с.
2. Государство и право, история и культура Великобритании и США: пособие для подгот. к экзаменам / И. А. Сенченко. М. : Приор-издат, 2005. 255 с.
3. Грін О.О. Конституційне право зарубіжних країн: Навчальний посібник: Альб. схем / О.О.Грін. Ужгород: Видавництво ФОП Бреза А.Е., 2015. 183с.
4. Державне (конституційне) право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посіб. / Р. С. Мартинюк. Острог : Видавництво Національного ун-ту «Острозька академія», 2007. 200 с.
5. Державне право зарубіжних країн. Загальна частина: навч. посіб. / Ю. М. Коломієць; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Х.: ХНУВС, 2010. 211 с.
6. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / С. К. Бостан, С. М. Тимченко; Запорізький юридичний ін-т МВС України, Київський юридичний ін-т МВС України. К.: [б.в.], 2005. 504 с.
7. Державне право зарубіжних країн: навч.-метод. посібник / В. С. Коваль, Р. Г. Валєєв; Луганський держ. ун-т внутрішніх справ. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. 152 с.
8. Державне право зарубіжних країн: навч. посіб. / А. Панов; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т міжнар. відносин, Каф. міжнар. відносин. Ужгород: Бреза А.Е., 2011. 229 с.
9. Избранные конституции зарубежных стран: учебное пособие для бакалавров / ред. Б. А. Страшун. М.: Юрайт, 2012. 796 с.
10. Ковачев Д.А. Конституционное право государств Европы / Ковачев Д.А. М. : Волтерс Клувер, 2005. 310 с.
11. Козаченко Ю.А. Международный опыт обеспечения прав пациентов. *Leges si Viata*. 2014. № 8. С. 78–82.
12. Козаченко Ю.А. Компаративний аналіз джерел міжнародно-правового регулювання прав пацієнтів. *Теорія і практика правознавства*. 2013. Вип. 2 (4). URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/63716/59227>
13. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебник для студ. вузов, обучающихся по направлению подгот. и спец. «Юриспруденция» / А. С. Автономов. М.: ТК Велби; М.: Проспект, 2007. 548 с.
14. Конституционное право Германии и Франции: курс лекций / И.В. Обухович; Учреждение образования Федерации просоюзов Беларуси Международный ин-т трудовых и социальных отношений. Минск: Асобны Дах, 2004. 93 с.
15. Конституционное право государств Восточной Европы (на примере Польши, Словакии, Чехии, Беларуси, Молдовы, России, Украины, а также Азербайджана, Армении) : учеб. пособие / В. П. Кириленко, Е. В. Мандрыка. Симф.: АРИАЛ, 2010. 255 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського Офіційний веб-сайт [Електронний ресурс]. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>